

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ В ЕПОХУ ПОСМОДЕРНУ

Хміль В.В., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Дати відповідь на виклик III тисячоліття можливо буде тільки тоді, коли розкриємо нові джерела смислу життя, духовного збагачення людини, що стане нездоланною вагою аргументом проти роботизації нашого інтелекту та бездуховності повсякденного прагматизму.

Чи зуміємо ми знайти нові світоглядні орієнтири для постіндустріальної цивілізації і яке місце в них буде займати філософія?

Аналізуючи світоглядну орієнтацію постмодерністської свідомості до речі звернути увагу на істотні зломи в способі існування минулих світоглядів, що дозволяє визначити деякі тенденції в становленні такого складного феномену.

Реалізація означеної задачі передбачає послідовне зосередження уваги на нижчих рівнях світогляду, яким є світовідчуття та світорозуміння, де закладаються імперативи поведінки людини, інтенція на трансцендентний світ буття, та аналіз деяких тенденцій в становленні світогляду постмодерну.

Неупереджені еволюційні зміни світоглядів премодерну та модерну відкривають нам маловідому сторінку культурологічних пошуків в плані уявлень про те, яким є світ згідно сподівань та цілей як окремої людини, так і стародавніх етносів та спільнот (Р. Генон, М. Еліаде, Ф.Шуон).

На рівні архаїчного світогляду людина виступає нетотожною собі, її істинний смисл існування укорінений в божественному, а її свідомість в емоційній рецепції сакральності.

Світоглядна орієнтація премодерну охоплює собою два уявлення про Абсолют: активний, що характеризується нескінченністю проявів своєї сутності (індуїзм, буддизм) та, що притаманний монотеїстичним релігіям.

Нині значно більший інтерес має уявлення про Абсолют (юдаїзм, християнство, іслам), як чисто трансцендентну свідомість. Світоглядна парадигма модерну вносить істотні зміни в християнське розуміння Абсолюту.

З іншого боку, модерн як філософія Просвітництва закладає підвалини нового світогляду, заперечуючи трансцендентне начало, внаслідок чого людина та її розум стають "мірою усіх речей".

Істотних змін зазнає поняття "реальності", коли з «життєвого світу» архаїчної людини почали зникати русалки, відьмаки, чорти, химери й інші аналогічні персонажі. Нова експансія природничонаукового образу реальності знищує трансцендентність християнства, руйнує споконвічну єдність людини з Абсолютом.

Пізній модерн залишає нам гносеологізований та редукований образ світу, що перетворився в строкату мозаїчність образів та символів буття, результатом чого є непередбачувана антропологічна криза.

Постмодерн як еклектичне поєднання різноманітних філософських напрямків, вносить свої моменти в світовідчуття та світорозуміння людини, її уявлення про цілісне буття, робить спробу примирити суб'єкт і об'єкт, людину і природу, духовне та матеріальне, раціональне та ірраціональне, що дає можливість побачити деякі риси нового світогляду на плюралістичній основі.

Вбачаючи свою мету в зживанні архетипів тоталітарної свідомості модерну, Дельоз, Ліотар, Бодріяр та Дерріда аналізують мислення людини за допомогою метафор та епітетів фрагментарної свідомості, нехтуючи духовними цінностями. Сучасна французька філософія аналізує постмодерн більше з позиції кризи модерну, ніж вияву суттєвих рис постмодерністського світогляду.

В нинішньому контексті актуалізується питання про природу тих чинників, котрі спроможні надати людству нову енергетику по аналогу з тією, яка була закладена традиційними християнськими цінностями: гідністю, обов'язком, повноцінністю сім'ї, готовністю вмирати за віру та світле майбутнє?

Очевидно, що відсутність великого наративу постмодерну веде до фрагментизації культури та релятивізації свідомості, створюючи істотні труднощі на шляху існування традиційним релігіям та тоталітарним ідеологіям. Постмодерн переходить на субатомарний рівень, де людина стає нетотожною самій собі, у неї з'являються підсистеми, котрі можна характеризувати як кінець суб'єктності, як розлад між психікою та практичним значенням реальних речей. Дельоз та Гватарі називають таку ситуацію симптомом шизофренії.

З іншого боку, світ не може бути залишеним в хаосі, серед плюралізму істин, думок та конкуруючих знань, поглядів.

Уявляється, що духовна вісь суспільства, його ціннісна вертикаль, буде пролягати через розширення діалогового простору індивідуальних свобод та етику відповідальності перед Іншим, де в світовідчуттям та світосприйняття людини будуть вкорінені такі поняття як честь, гідність, порядність те, що М.Фуко називає "турботою про себе".